

SIGURANȚA URMĂREA SOCIETATEA ISTORICĂ ROMÂNĂ

CONF. UNIV. DR. DORU BRATU*

Imitând modele vestice și estice, Siguranța Generală, care avea și atribuții de poliție politică, încerca să instaureze o supraveghere cvasi-totală asupra unor importante sectoare ale vieții sociale românești. Importante organizații și instituții culturale constituiau obiect al supravegherii informative. Printre acestea, așa cum o dovedesc documentele, se afla și Societatea Istorică Română¹.

La 16 decembrie 1908, Agentul nr. 119 din Brigada a II-a, Divizia I, a elaborat o *notă* asupra unei ședințe a Societății "în care s-a expus darea de seamă a acesteia"².

Din cuprinsul notei aflăm că ședința a avut loc pe data de 15 decembrie în localul Crețulescu de pe Calea Victoriei nr. 57. Au fost prezenți 14 membri. Adunarea a fost condusă de Em. Crețulescu care i-a dat cuvântul secretarului general al Societății, Gr. Tocilescu.

În cuvântul acestuia este precizat anul înființării Societății – 1901. El preciza faptul că activitatea Societății Istorice Române a scăzut de la an la an "din cauza membrilor care prea puțin s-a interesat (sic!) de mersul societății". Apoi a luat cuvântul secretarul societății, O. Protopopescu-Argeș, care a prezentat o dare de seamă asupra perioadei 1901-1904, din care reieșea că nu a existat excedent financiar pentru a putea fi mărite fondurile³.

Următorul punct pe ordinea de zi l-a reprezentat alegerea "noului birou al societății": președinte a fost ales Em. Crețulescu, vice-președinte I. Tanoviceanu, secretar general Gr. Tocilescu iar casier și secretar O. Protopopescu-Argeș. S-a anunțat apoi că Em. Crețulescu a donat Societății 400 de lei, iar Jean Filiti 50 de lei. În final au fost admiși membri noi care aderaseră prin scrisori sau verbal. În finalul notei agentul 119 precizează că "la orele 7 ședința se ridică"⁴.

În afara faptului că acest document ne redă un crâmpeli de viață cotidiană, se ridică întrebarea în ce măsură era justificată activitatea de supraveghere exercitată de Siguranță prin unul din angajații săi care, așa cum o dovedește tex-

* Facultatea de Istorie, Universitatea "Spiru Haret".

1. A.N.I.C., Fond Direcția Poliției și Siguranței Generale, Dosar 152/1908, p. 1-2.

2. *Ibidem*, în legătură cu structura organizatorică a Siguranței vezi Doru Bratu, *Din istoria serviciilor secrete: contraspionajul românesc în perioada 1905-1914*, în vol. "Omagiu istoricului Florin Constantiniu", coord. Horia Dumitrescu, Editura PALLAS, Focșani, 2003, p. 203-216 (Brigada a II-a se ocupa de supravegherea instituțiilor culturale iar a III-a de studenți).

3. A.N.I.C., Fond Direcția Poliției și Siguranței Generale, Dosar 152/1908, p. 1-2.

4. *Ibidem*.

tu olograf al notei, nu stăpâna prea bine nici măcar ortografia și gramatica limbii române. Este, după părerea noastră, un exemplu tipic de poliție politică.

Academia Română, cea mai importantă instituție culturală a țării, era supusă aceluiași tratament.

Un alt dosar întocmit de Siguranță cuprindea *note informative* referitoare la ședințele înaltului for cultural. Una din acestea, întocmită de agentul 20, Brigada a II-a, Divizia a II-a, relatează desfășurarea ședinței Academiei din 15 aprilie 1908, sub conducerea vicepreședintelui Iacob Negruzzi⁵. Acesta a prezentat un raport asupra lucrărilor care participaseră la concursul anual și a făcut precizări în legătură cu cele premiate.

Premiul național, în valoare de 4000 de lei, i-a fost acordat lui Radu Roseti pentru lucrarea *Pământul și sătenii*, la care raportor a fost Gr. Tocilescu care, relata agentul, subliniind meritele lucrării preciza că aceasta prezenta "cauzele răscoalelor de astă primăvară, cauze care au fost prevestite de autorul Radu Roseti, adăugă că Regulamentul Organic nedreptățește pe țărani"⁶.

Conform notei amintite premiul Academiei s-a împărțit între trei autori, care au primit fiecare câte 1500 de lei: Ruscescu, *Cestiunea împăduririlor artificiale în România*, Dr. Dona, *Techir-Ghiol*, Dr. Botez, *Cancer mamal* (sic!). Au mai fost prezentate șapte manuscrise ale unor monografii de comune care au fost premiate cu câte 200 de lei⁷.

În finalul ședinței publice Iacob Negruzzi a citit raportul Comisiei Generale arătând și faptul că "M. S. Regele Carol I, Președintele onorific al Academiei, este mulțumit de activitatea acesteia și că o va încuraja și mai mult"⁸. A urmat o ședință secretă (pe care agentul o numea "intimă") în cadrul căreia conform informațiilor obținute s-au discutat probleme referitoare la ocuparea unor locuri vacante la secțiunea istorie-filosofie precum și alte probleme organizatorice.

O altă notă informativă produsă de data aceasta de agentul 20 din Brigada 2, Divizia III, se referă la ședința din data de 9 mai 1908, care a avut loc la Academie "în vederea comemorării serbarei naționale a încoronării Regelui Carol I". Se menționează că ședința a fost condusă de Anghel Saligny care a dat cuvântul secretarului general al Academiei Dimitrie Sturza ce a prezentat o comunicare cu titlul *42 de ani de domnie a Regelui Carol I*. Agentul reține, în legătură cu conținutul acesteia, că se făcea o comparație între starea în care se afla Țara Românească acum o sută de ani și cea din momentul respectiv⁹.

Tot cu acel prilej Dimitrie Sturza a donat Academiei din partea guvernului un manuscris din epoca lui Matei Basarab cumpărat de la Viena, câteva mii de mo-

5. A.N.I.C., Fond Direcția Poliției și Siguranței Generale, Dosar 89/1908, p. 1.

6. *Ibidem*.

7. *Ibidem*.

8. *Ibidem*, p. 2.

9. *Ibidem*, p. 3.

nede din timpul lui Mircea cel Mare (sic!) și "Planul Gurei Dunări executat de Comisiunea Europeană"¹⁰.

Același agent prezintă o notă despre ședința Academiei din 16 mai 1908 din care aflăm că A. D. Xenopol a prezentat o comunicare intitulată *Rasă, mediu și evoluție* prin care "caută a dovedi prin fapte producția genilor prin influența rasei care nu este admisă de unii fiziologiști"¹¹.

La 25 mai 1910 agentul Becu își informează sec superiorii că: "S-a respins alegerea D-lui. Iorga, remânând ca votul să se repete mâine la ora 3 p.m.". De asemenea se preciza că ședința din 26 mai urma să fie prezidată de către rege, stabilindu-se să fie prezenți cu această ocazie un comisar și alți doi agenți¹².

Continuitatea supravegherii informative a obiectivului este dovedită de faptul că, în aceeași manieră, agentul 141 își informa șefii că la ședința din 8 iunie 1912 a Academiei Române va ține o conferință Nicolae Iorga despre "pătrunderea străinilor în Moldova" și "vor asista și mai mulți studenți naționaliști iar ședința e publică"¹³.

Alte note informative din dosarul întocmit de Siguranță Academiei Române privesc deplasările efectuate de unii membri ai Academiei în grup cu ocazia unor excursii și vizite în țară. Sunt precizate componența grupului, nominal, și se raportează la plecarea grupului și la sosirea acestuia la destinație prin note telegrafice¹⁴.

De asemenea dosarul mai conține informații în legătură cu un scandal generat de susținerea unei comunicări de către generalul Crăiniceanu în legătură cu războaiele balcanice. I. Bianu s-a opus publicării ei în *Analele Academiei* iar D. Onciul și A. D. Xenopol au protestat împotriva acestei propuneri ajungându-se la o dispută foarte aprinsă și nu întocmai academică¹⁵.

10. *Ibidem*.

11. *Ibidem*.

12. *Ibidem*.

13. *Ibidem*, p. 7.

14. *Ibidem*, p. 10-14; 20-21.

15. *Ibidem*, p. 22.